

Natuurtoets Hardenbergerweg 21, Ommen

*Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden
in het kader van natuurwet- en regelgeving*

COLOFON

Titel: **Natuurtoets Hardenbergerweg 21, Ommen**

Subtitel: Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van natuurwet- en regelgeving

Status: Definitief

Projectcode: 10-312

Datum: 17 oktober 2011

Auteurs: Ing. J.G. (Janneke) Lindenholz & ing. M.G. (Mark) Hoksberg

Veldonderzoek: Ing. M.G. Hoksberg & dhr. M. (Michiel) Poolman

Redactie: Ing. J.G. Lindenholz

Opdrachtgever: Witpaard BV

Contactpersoon: Dhr. A.C. Bolhuis

EcoGroen Advies BV
Postbus 625
8000 AP Zwolle

T: 038 423 64 64
F: 038 423 64 65
I: www.ecogroen.nl

© EcoGroen Advies (2011)

Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt mits onder vermelding van de bron:

Lindenholz J.G & M.G. Hoksberg (2011). Natuurtoets Hardenbergerweg 21, Ommen. Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van natuurwet- en regelgeving. Rapport 10-312. EcoGroen Advies, Zwolle.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting en conclusies

1	Inleiding.....	2
1.1	Aanleiding en doelstelling	2
1.2	Situatie.....	2
1.3	Algemene opzet en werkwijze	3
2	Gebiedsgerichte natuurbescherming	4
2.1	Inleiding	4
2.2	Natuurbeschermingswet 1998	4
2.3	Nota Ruimte.....	5
3	Flora en fauna van het onderzoeksgebied	6
3.1	Wettelijk kader	6
3.2	Onderzoeksmethodiek.....	6
3.3	Flora	7
3.4	Vleermuizen.....	7
3.5	Grondgebonden zoogdieren	9
3.6	Broedvogels.....	10
3.7	Amfibieën.....	10
3.8	Overige soorten	11
4	Geraadpleegde bronnen	12

Bijlagen

I - Wettelijk kader

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Aanleiding en doelstelling

In opdracht van Witpaard (contactpersoon Dhr. A.C. Bolhuis) heeft EcoGroen Advies BV een natuurtoets uitgevoerd ten behoeve van de voorgenomen sloop- en bouwwerkzaamheden aan de Hardenbergerweg 21 te Ommen.

Het onderzoek is gebaseerd op een dagbezoek op 11 januari 2011, vier nachtelijke bezoeken op 31 mei, 21 juni, 1 en 21 september 2011 en een inventarisatie van bekende verspreidingsgegevens. De consequenties van de beoogde ruimtelijke ingreep op de aanwezige natuurwaarden zijn getoetst aan de Flora- en faunawet en het vigerend gebiedsgerichte natuurbescherming.

Gebiedsgerichte natuurbescherming

Op basis van de aard van de ruimtelijke ingrepen en de afstand tot beschermde natuurgebieden wordt ingeschat dat de beoogde plannen geen negatieve effecten hebben op de in de omgeving aanwezige Natura 2000-gebieden, Beschermde natuurmonumenten, EHS of belangrijke natuurwaarden buiten de EHS.

Aangetroffen en te verwachten soorten

- Tijdens het veldonderzoek zijn in het plangebied geen beschermde plantensoorten aangetroffen. Deze worden gezien de terreingesteldheid ook niet verwacht;
- In de af te breken woning zijn geen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen. Wel zijn enkele langsvliegende en foeragerende Gewone dwergvleermuizen en Laatzvliegers waargenomen. De plannen hebben hierop geen nadelige gevolgen;
- In het plangebied zijn diverse laag beschermde grondgebonden zoogdiersoorten te verwachten zoals Bosmuis, Rosse woelmuis en Huisspitsmuis en Egel te verwachten. Zwaardere beschermde soorten als Steenmarter (Ff-wet tabel 2) zijn niet aangetroffen en worden niet verwacht;
- In het plangebied zijn geen nesten aanwezig van broedvogelsoorten waarvan de nestplaats jaarrond beschermd is. Wel zijn in de beplanting in het plangebied diverse algemene broedvogels te verwachten als Merel, Winterkoning, Tjiftjaf, Heggenmus en Zwartkop. In het verwoeste dak is een nest van Turkse tortel of Houtduif aanwezig;
- Voortplanting en overwintering van laagbeschermde amfibieën is te verwachten in respectievelijk de tuinvijver en de strooisellaag onder beplanting. Zwaardere beschermde amfibieën zijn op basis van bekende verspreidingsgegevens en terreinkenmerken niet te verwachten;
- Reptielen, beschermde vissen, libellen, dagvlinders en andere ongewervelden zijn niet aangetroffen en worden op basis van biotoopkenmerken en bekende verspreidingsgegevens ook niet in het plangebied verwacht.

Ontheffing en mitigerende maatregelen Flora- en faunawet

- Werkzaamheden die broedbiotopen van aanwezige vogels verstoren of beschadigen dienen te allen tijde te worden voorkomen. Dit is voor de meeste soorten mogelijk door gefaseerd te werken en de uitvoering op te starten in de periode voor half maart en na half juli. Voor Houtduif en Turkse tortel loopt dit seizoen respectievelijk tot half november en half december. Voor het broedseizoen wordt echter geen standaardperiode gehanteerd, maar het is van belang of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum;
- Bij de beoogde plannen zouden mogelijk exemplaren en verblijfplaatsen van enkele algemene en laag beschermde kleine zoogdieren en amfibieën verloren gaan. Voor de in voorliggende situatie aanwezige of te verwachten tabel 1-soorten geldt in deze situatie echter automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen van de Flora- en faunawet, waardoor verbodsbepalingen niet worden overtreden;
- Om schade aan kleine landzoogdieren en amfibieën te minimaliseren is het wenselijk - indien de planning van de activiteiten dit toelaat - werkzaamheden in het plangebied zoveel mogelijk uit te voeren in de periode september- december (mits vorstvrij).

1 INLEIDING

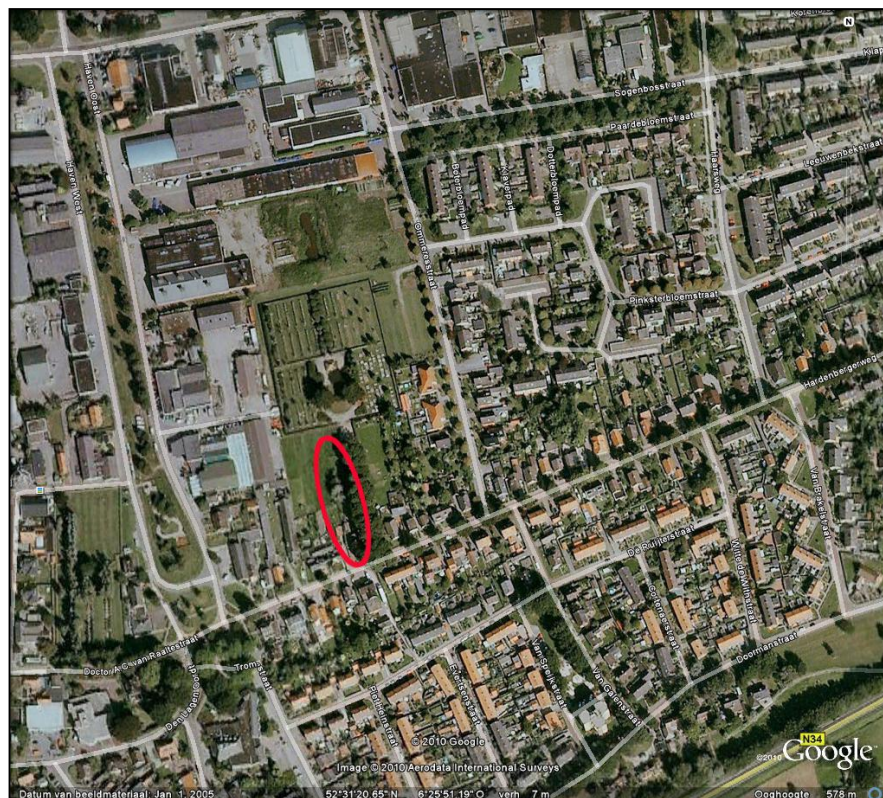
1.1 Aanleiding en doelstelling

In opdracht van Witpaard (contactpersoon dhr. A.C. Bolhuis) heeft EcoGroen Advies BV een natuurtoets uitgevoerd ten behoeve van de voorgenomen sloop- en bouwwerkzaamheden aan Hardenbergerweg 21 te Ommen.

In verband met de Flora- en faunawet, de Nota Ruimte en de Natuurbeschermingswet is het noodzakelijk om vooraf te toetsen of ruimtelijke ingrepen en andere activiteiten niet conflicteren met aanwezige beschermde plant- en diersoorten. In het voorliggende onderzoek worden de mogelijke consequenties in beeld gebracht van de voorgenomen ontwikkelingen in het plangebied en vindt toetsing plaats aan de Flora- en faunawet en vigerende gebiedsgerichte natuurbescherming. Een toelichting op de genoemde wet- en regelgeving is gegeven in bijlage I.

1.2 Situatie

Familie Labrujere (eigenaar van de locatie) is voornemens om de bestaande woning op het erf van Hardenbergerweg 21 in Ommen te slopen en daarvoor in de plaats een nieuw woonhuis te realiseren. Het huidige woonhuis is uitgebrand, waardoor een gedeelte van het dak is ingestort. De locatie is gelegen in de bebouwde kom van Ommen (zie figuur 1). Op de locatie is bebouwing, beplanting en verharding aanwezig. In de tuin is een tuinvijver aanwezig.

Figuur 1: Kaart met de globale ligging van het plangebied (binnen de rode belijning) (Bron kaartondergrond: Google Earth).

1.3 Algemene opzet en werkwijze

Om inzicht te krijgen in de effecten van de voorgenomen uitbreiding op juridisch beschermde natuurwaarden zijn twee sporen gevolgd:

- Ten eerste is in kaart gebracht welke gebiedsgerichte natuurbescherming uitwerking heeft in het gebied (hoofdstuk 2);
- Ten tweede is nagegaan welke beschermde planten- en diersoorten in het gebied voorkomen of kunnen voorkomen (hoofdstuk 3).

Voorliggende ecologische beoordeling is gebaseerd op één dagbezoek, vier nachtelijke vleermuisbezoeken, bekende verspreidingsgegevens (zie hoofdstuk 4 Geraadpleegde bronnen), beschikbare gebiedskennis en bekende ecologische principes. Uit de verzamelde informatie volgt een korte beschrijving van de verwachte effecten van de ruimtelijke ingreep op beschermde soorten en gebieden. Daarnaast is beschreven welke mitigerende (verzachtende of inpassings-) maatregelen eventueel nodig zijn om overtreding van de Flora- en faunawet te kunnen voorkomen en of aanvullend onderzoek ten aanzien van beschermde soorten en/of gebieden nodig is.

2 GEBIEDSGERICHTE NATUURBESCHERMING

2.1 Inleiding

In het kader van dit onderzoek wordt, naast de aanwezigheid van beschermde soorten, aandacht besteed aan gebieden met een beschermingsstatus. De volgende wet- en regelgeving is daarbij van belang:

- Natuurbeschermingswet, waarin onder andere opgenomen de Vogel- en Habitatrichtlijn - tezamen 'Natura 2000-gebieden' genoemd - en Beschermde Natuurmonumenten;
- Nota Ruimte, in de provincie Overijssel uitgewerkt in de Omgevingsvisie Overijssel, voor bescherming van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), ganzenfoeragegebied en weidevogelgebied.

De beschermingsregimes hebben tot doel de natuurwaarden in de betreffende gebieden veilig te stellen. In sommige situaties dienen ook ruimtelijke ingrepen buiten de begrenzing van deze gebieden getoetst te worden op mogelijke schadelijke uitstralende effecten.

In de onderstaande paragrafen wordt kort ingegaan op de eventuele effecten die de geplande werkzaamheden kunnen hebben op nabijgelegen gebieden met een beschermingsstatus.

2.2 Natuurbeschermingswet 1998

De beschermde waarden van een Natura 2000-gebied worden uitgedrukt in de vorm van instandhoudingsdoelen voor habitattypen, vogels en/ of ander soorten. Plannen of projecten in of in de nabijheid van een Natura 2000-gebied die de kwaliteit van de instandhoudingsdoelen kunnen verslechteren of een storend effect kunnen hebben op soorten, moeten getoetst worden op hun gevolgen voor het gebied.

Natura 2000-gebied Vecht- en Beneden-Reggegebied

Natura 2000-gebied Vecht- en Beneden-Reggegebied is gelegen ten zuiden van het plangebied op een afstand van 350 meter. Het Vecht- en Beneden-Reggegebied kwalificeert zich onder de Habitatrichtlijn. Tussen het plangebied en het Vecht- en Beneden-Reggegebied bevindt zich onder andere stedelijk gebied en de N340.

Dit Natura 2000-gebied ligt in twee zeer verschillende landschappen: in het rivierengebied (uiterwaarden van de Vecht en de Beneden-Regge) en de hogere zandgronden (Boswachterij Ommen, Beerze, het landgoed Eerde en de Archemer- en Lemelerberg). Habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn opgesteld worden genoemd in tabel 1.

Gezien de aard van de voorgenomen ingreep en de tussenliggende barrières zijn geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden te verwachten als gevolg van de voorgenomen plannen.

Beschermde Natuurmonument

Het -op circa 650 meter afstand gelegen- Beschermde Natuurmonument Stekkenkamp zal komen te vervallen als gevolg van de aanwijzing als Natura 2000-gebied Vecht- en Beneden-Reggegebied. Als gevolg van de voorgenomen plannen zijn geen negatieve effecten te verwachten op de natuurlijke kenmerken van dit gebied (zie ook onder 'Natura 2000-gebied Vecht- en Beneden-Reggegebied').

Tabel 1 Habitattypen en -soorten waarvoor instandhoudingdoelen zijn opgesteld voor Natura 2000-gebied Vecht- en Beneden-Reggegebied (Min LNV 2009).

Code	Habitattypen	Code	Soorten
H2310	Stuifzandheiden met struikhei	H1134	Bittervoorn
H2330	Zandverstuivingen	H1145	Grote modderkruiper
H3160	Zure vennen	H1149	Kleine modderkruiper
H4010A	Vochtige heiden	H1163	Rivierdonderpad
H4030	Droge heiden	H1166	Kamsalamander
H5130	Jeneverbesstruwelen	H1318	Meermeermuis
H6120	Stroomdalgraslanden		
H6230	Heischrale graslanden		
H6430A	Ruigten en zomen		
H7140A	Overgangs- en trilvenen		
H7150	Pioniervegetaties met		
H9190	Oude eikenbossen		
H91E0C	Vochtige alluviale bossen		

2.3 Nota Ruimte

De Nota Ruimte is één van de nota's waarin de visie van het Rijk over natuur en landelijk gebied is vastgelegd. De nota richt zich op het behoud, herstel en ontwikkeling van wezenlijke natuurlijke kenmerken en waarden. Vanuit deze doelstelling is ondermeer de Ecologische Hoofdstructuur, ganzenfoeragegebied en weidevogelgebied aangewezen.

Ecologische Hoofdstructuur

Het ruimtelijk beleid voor de EHS is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden' van de EHS, waarbij tevens rekening gehouden wordt met de andere belangen die in het gebied aanwezig zijn (Provincie Overijssel 2009b). De kernkwaliteiten binnen de EHS zijn natuurkwaliteit, landschappelijk kwaliteiten en beleving van rust.

Voor de EHS geldt het zogenaamde 'Nee, tenzij' -regime, wat betekent dat (nieuwe) plannen, projecten of handelingen niet zijn toegestaan indien zij de wezenlijk kenmerken of waarden van het gebied significant aantasten.

Het dichtstbijzijnde gebied aangemerkt als EHS ligt op een afstand van 350 meter van het plangebied en betreft Natura 2000-gebied Vecht- en Beneden-Reggegebied (Natuurbeleidskaart; Omgevingsvisie Overijssel). Gezien de tussenliggende barrières en de aard van de beoogde plannen zijn geen negatieve effecten te verwachten op de wezenlijke kenmerken of waarden de EHS.

Natuur buiten de EHS

Ook buiten de EHS zijn bos- en natuurgebieden aanwezig. Deze gebieden dragen bij aan belangrijke gebiedskenmerken en dienen daarom behouden te blijven (Provincie Overijssel 2009b). Tot deze gebieden behoren onder andere weidevogel- en ganzengebieden.

Volgens de kaarten behorend bij Omgevingsvisie Overijssel ligt het plangebied op een afstand van meer circa zes kilometer van natuur buiten de EHS. Negatieve effecten op dit soort gebieden zijn als gevolg van de voorgenomen plannen dan ook niet te verwachten.

3 FLORA EN FAUNA VAN HET ONDERZOEKSGBIED

3.1 Wettelijk kader

De Flora- en faunawet verplicht een ieder die ruimtelijke ingrepen of andere activiteiten wil ontplooiën, na te gaan of deze negatieve effecten kunnen hebben op planten- en diersoorten. Zo is het op grond van artikel 11 verboden om nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust of verblijfplaatsen te beschadigen, vernielen, uit te nemen, weg te halen of te verstoren. Optredende negatieve effecten dienen zo veel mogelijk vermeden of geminimaliseerd te worden. Voor schade aan zwaarder beschermde soorten (Ffwet tabel 2 en 3) kan de aanvraag van een ontheffing van de Flora- en faunawet bij het Ministerie van EL&I noodzakelijk zijn.

Tot augustus 2009 was het noodzakelijk voor het verwijderen, verstoren of beschadigen van een vaste verblijfplaats een ontheffing op de Flora- en faunawet aan te vragen. Door uitspraken van de Raad van State in het voorjaar van 2009 is de beoordeling van ontheffingsaanvragen van de Flora- en faunawet voor ruimtelijke ingrepen aangepast. Sindsdien wordt daardoor gewerkt volgens een nieuw stroomschema (zie bijlage I) en is het in veel gevallen niet meer noodzakelijk om een ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen (Dienst Regelingen 2009a).

Bij uitvoering van een ruimtelijke ingreep en de aanwezigheid van beschermde soorten is het van belang te beoordelen of de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats in gevaar komt. Wanneer dit niet het geval is, is het aanvragen van een ontheffing niet noodzakelijk. Veelal moeten in dat geval wel mitigerende maatregelen worden getroffen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de betreffende soort(en) te waarborgen en is het opstellen van een ecologisch werkprotocol noodzakelijk. Wanneer ondanks het nemen van mitigerende maatregelen en het opstellen van een werkprotocol de functionaliteit niet gewaarborgd kan worden, is het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk. Indien een en ander noodzakelijk is, is dit vermeld in onderstaande tekst.

3.2 Onderzoeksmethodiek

Dagbezoek

Op 11 januari 2011 is een veldbezoek aan het plangebied gebracht. Tijdens dit bezoek is aandacht besteed aan de beschermde soorten binnen de Flora- en faunawet (Ffwet) en vooral aan de juridisch zwaarder beschermde soorten (Ffwet tabel 2 en 3) en aan bedreigde (Rode Lijst) soorten. Voor zover mogelijk (zie ook kader 1) zijn de volgende soortgroepen geïnventariseerd: flora, zoogdieren, vogels, amfibieën, reptielen, vissen, ongewervelden en weekdieren.

Kader 1 Veldseizoen

Voor het betrouwbaar vaststellen van de aan- of afwezigheid van planten- en diersoorten in een terrein, is het vaak noodzakelijk om in het juiste seizoen onderzoek uit te voeren. Zo zijn bijvoorbeeld broedvogels en amfibieën grotendeels actief van maart t/m juli en hebben veel soorten een winterrust. Buiten het juiste seizoen kunnen bepaalde soorten gemist worden en kan onderzoek minder betrouwbaar zijn. Soms kan echter wel op basis van bekende verspreidingsgegevens en terreinkenmerken goed onderzoek gedaan worden. Aan de hand van de resultaten van het onderzoek wordt beoordeeld of gericht aanvullend onderzoek in een andere tijd van het jaar noodzakelijk is.

Nachtelijk onderzoek

Middels vier nachtelijke bezoeken (31 mei, 21 juni, 1 en 21 september 2011) is onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van vleermuizen. Twee nachtelijke bezoeken zijn uitgevoerd in de periode mei-juli en hebben zich gericht op kraamkolonies/zomerverblijfplaatsen. De laatste twee nachtelijke bezoeken zijn in september uitgevoerd en hebben zich gericht op baltslocaties/ paarverblijfplaatsen. Gelijktijdig is onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van vliegroutes en foerageergebied van vleermuizen.

Alle onderzoeken zijn uitgevoerd rond de schemering en onder gunstige weersomstandigheden ($>10^{\circ}\text{C}$, droog en weinig wind). De locaties waar vaste verblijfplaatsen worden verwacht, zijn met behulp van een batdetector in de gaten gehouden.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de richtlijnen zoals deze zijn beschreven in het vleermuizenprotocol¹ en geeft een goede indruk van het terreingebruik van vleermuizen in de zomerperiode en het najaar van 2011. De resultaten geven ook een goed verwachtingspatroon voor de winter en de hierop volgende jaren, maar over het exacte terreingebruik in toekomstige jaren kunnen geen uitspraken worden gedaan.

Bureauonderzoek

Naast veldonderzoek is gebruik gemaakt van bestaande verspreidingsgegevens van flora en fauna, afkomstig van verspreidingsatlassen (zie Hoofdstuk 4 Geraadpleegde bronnen) en overige databanken (onder andere RAVON en waarneming.nl).

In dit hoofdstuk worden de (relevante) soort(groep)en beschreven die in het plangebied en de directe omgeving zijn aangetroffen en te verwachten.

3.3 Flora

Tijdens het veldbezoek zijn geen beschermde of bedreigde soorten aangetroffen. Deze worden gezien het ontbreken van geschikte biotopen ook niet verwacht in het plangebied.

In het plangebied zijn plantensoorten aangetroffen die kenmerkend zijn voor tuinen en bebouwde omgeving. Aangetroffen soorten zijn onder andere Witte dovenetel, Kropaar, Stinkende gouwe, Zachte ooievaarsbek en Vroegeling.

Het nemen van vervolgstappen, zoals het nemen van mitigerende maatregelen, is hier ten aanzien van flora niet aan de orde.

3.4 Vleermuizen

Alle vleermuizen zijn opgenomen in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en tabel 3 van de Flora- en faunawet en daardoor strikt beschermd.

Vaste verblijfplaatsen

Verblijfplaatsen bevinden zich in donkere en voor vleermuizen bereikbare ruimten in bijvoorbeeld bomen, huizen en kelders.

Bebouwing

Tijdens het dagbezoek zijn de te slopen bebouwing en de aanwezige bomen middels visuele inspectie gecontroleerd op de aanwezigheid van potentiële vaste verblijfplaatsen van vleermuizen. Op basis hiervan is geconcludeerd dat in het te slopen woonhuis geschikte invliegopeningen voor vleermuizen aanwezig zijn. Deze

¹ Protocol vleermuizenonderzoek: Vleermuizen zijn een belangrijke soortgroep binnen de natuurbescherming. Vleermuizen zijn echter moeilijk te inventariseren, vertonen specifiek gedrag en advies omtrent deze soortgroep is regelmatig complex. Tegen die achtergrond heeft het Vleermuisvakbureau van het Netwerk Groene Bureaus (NGB) een protocol opgesteld voor de inventarisatie van vleermuizen. Het doel van het protocol is bij te dragen aan de kwaliteit en uniformiteit in onderzoek, ook in de richting van ontheffingsaanvragen. Het protocol wordt ondersteund door Dienst Landelijk Gebied (Ministerie van EL&I) en de Zoogdiervereniging.

geschikte invliegopeningen in combinatie met de aanwezige spouwruimte, duiden op de aanwezigheid van potentiële vaste verblijfplaatsen. Het gaat met name om een viertal spouwroosters in de oostgevel die bestaan uit verticale bakstenen met een voegbreedte tussenruimte. In figuur 2 zijn de vier roosters gemarkeerd. In deze gevel en de westgevel zijn nog vier van dergelijke roosters aanwezig, maar deze bevinden zich op circa één meter hoogte. Omdat vleermuizen graag een ruime aanvliegroute hebben, zijn deze lage openingen naar verwachting niet geschikt als verblijfplaats.

Figuur 2: Oostgevel met vier geschikte invlieglocaties (binnen de gele cirkels).

Tijdens het nachtelijk vleermuizenonderzoek is vastgesteld dat de betreffende potentiële verblijfplaatsen niet in gebruik zijn als vaste verblijfplaats van vleermuizen.

Vleermuizen maken gebruik van een netwerk van verblijfplaatsen, waardoor vleermuizen regelmatig wisselen van verblijfplaats. Hierdoor bestaat de mogelijkheid dat zich later alsnog vleermuizen gaan vestigen in het plangebied. Aangezien in de zomer en het najaar van 2011 geen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen zijn aangetroffen, is het niet aannemelijk dat aankomende winterperiode (2011/ 2012) overwinterende vleermuizen aanwezig zijn in het pand.

Gezien het mobiele karakter van vleermuizen is vleermuizenonderzoek juridisch gezien slechts voor een bepaalde periode rechtsgeldig. Het Ministerie van EL&I geeft te kennen dat er geen richtlijnen zijn voor de 'houdbaarheid' van een vleermuizenonderzoek. Over het algemeen wordt een periode van maximaal twee jaar aangehouden. Gezien de mogelijke (her)vestiging van vleermuizen in de toekomst dient de volgende strategie aangehouden te worden:

- Sloop vóór half maart 2012: Sloopwerkzaamheden die vóór half maart 2012 worden uitgevoerd, kunnen - vanuit het oogpunt van vleermuizen - zonder nadere voorwaarden plaatsvinden.
- Sloop in periode half maart 2012 t/m half maart 2014:
 - Indien de sloopwerkzaamheden uitgevoerd worden in de periode half maart 2012 tot en met half maart 2014, dient rekening gehouden te worden met de mogelijke (her)vestiging van vleermuizen;
 - Om schade aan vleermuizen met zekerheid te voorkomen, dient in de actieve periode van vleermuizen - half maart t/m begin november - ongeveer een week voorafgaand aan de geplande sloop een controlebezoek uitgevoerd te worden om na te gaan of vleermuizen, door bijvoorbeeld (her)kolonisatie, aanwezig zijn²;
 - Het wordt aangeraden, indien de planning het toelaat, niet te slopen in de meest kwetsbare perioden van vleermuizen: de voortplantingsperiode (begin mei - half juli) en de overwinteringsperiode (begin november - half maart).
- Sloop na half maart 2014: Indien de sloop - voor circa half maart 2014 - slopen niet haalbaar is, is een volledig actualiserend vleermuizenonderzoek in het seizoen voorafgaand aan de sloop noodzakelijk.

² Indien de sloop toch gepland staat in de overwinteringsperiode (begin november - half maart), dan is het van belang om circa eind oktober het controlebezoek uit te voeren.

Bomen

In de aanwezige bomen zijn geen holten, spleten, scheuren of loszittende schors aangetroffen die kunnen dienen als (ingang naar een) vaste verblijfplaats voor vleermuizen. Het voorkomen van verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen kan daarom worden uitgesloten in het plangebied.

Vliegroutes

Van veel vleermuissoorten is bekend dat zij gedurende lange tijd gebruik kunnen maken van dezelfde structuren voor de oriëntatie en daarlangs van hun verblijfplaats naar de foerageergebieden trekken. Vanwege dit traditiegetrouwe gedrag van vleermuizen vormen bepaalde lijnvormige structuren (bijvoorbeeld rijen woningen, watergangen en singels) een belangrijk onderdeel van een vliegroute. Wanneer alternatieve structuren ontbreken zijn dergelijke structuren 'onmisbaar' en zodoende beschermd.

Tijdens het onderzoek zijn in of in de nabijheid van het plangebied geen vliegroutes aangetroffen. De oostgevel van de te slopen woning ligt langs de oprijlaan van een begraafplaats. Deze laan wordt begeleid door een dubbele rij grote bomen. Straatverlichting ontbreekt langs deze laan. Deze kenmerken maken de laan zeer geschikt als vliegroute voor diverse soorten vleermuizen. Tijdens het nachtelijk onderzoek zijn hier in totaal vijf vleermuizen langsvliegend waargenomen (drie exemplaren van Gewone dwergvleermuizen en twee exemplaren van Laatvlieger). Van een duidelijke vliegroute is geen sprake.

Hoewel de bomenlaan niet in het geding is als gevolg van de beoogde plannen kan deze door een toename van lichtuitstraling wel minder geschikt worden voor vleermuizen. Bij het eventueel toepassen van kunstlicht wordt daarom aanbevolen rekening te houden met de aanwezigheid van vleermuizen (zie kader 2).

Foerageergebied

Vleermuizen foerageren op locaties waar insecten aanwezig zijn, bijvoorbeeld langs randen van bossen en bomenrijen of boven water. In het plangebied zijn langs de bomenrijen foeragerende Gewone dwergvleermuizen en Laatvliegers waargenomen.

Foerageergebied van vleermuizen geniet binnen de Flora- en faunawetgeving geen juridische bescherming, tenzij het onmisbaar is voor het voortbestaan van een populatie. Het plangebied betreft echter geen onmisbaar foerageergebied. Daarnaast blijft het plangebied na herinrichting geschikt als foerageergebied voor vleermuizen. Bovendien zijn ook in de omgeving van het plangebied diverse geschikte (alternatieve) foerageergebieden voorhanden, zoals de begraafplaats en de weilanden ten noordwesten van het plangebied.

Kader 2 Vleermuizen en kunstlicht

Door bij het gebruik van kunstlicht (tijdens of na uitvoering van de voorgenomen werkzaamheden) rekening te houden met de mogelijke aanwezigheid van vleermuizen kan verstoring van vleermuizen voorkomen worden. Sommige vleermuissoorten zijn (met name in de avond) gevoelig voor verstoring door kunstlicht rond verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebieden.

3.5 Grondgebonden zoogdieren

In het plangebied en de directe omgeving is een aantal vaste verblijfplaatsen van laag beschermde, kleine grondgebonden zoogdiersoorten te verwachten zoals Bosmuis, Rosse woelmuis, Huisspitsmuis en Egel. Ook het voorkomen van de niet beschermde Huismuis is te verwachten. Sporen die duiden op de aanwezigheid van juridisch zwaarder beschermde grondgebonden zoogdiersoorten zoals Steenmarter (tabel 2 Ff-wet) zijn ondanks nauwkeurig onderzoek niet aangetroffen.

Bij de sloop- en bouwwerkzaamheden kunnen exemplaren en verblijfplaatsen van enkele laag beschermde zoogdieren verloren gaan. Voor laag beschermde kleine zoogdieren geldt automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen uit de Flora- en

faunawet, waardoor het nemen van vervolgstappen voor deze zoogdieren niet aan de orde is.

Schade aan de algemene en laag beschermde zoogdieren kan - indien de planning van de werkzaamheden dit toelaat - geminimaliseerd worden door werkzaamheden zoveel mogelijk uit te voeren buiten de voortplantingsperiode (maart tot augustus). De minst schadelijke periode is september tot december (mits vorstvrij).

3.6 Broedvogels

Er is geen systematische broedvogelinventarisatie uitgevoerd. Tijdens het veldonderzoek is met name gekeken naar de aanwezigheid van broedvogels met jaarrond beschermde nestplaatsen. Daarnaast is op basis van biotoopeisen, terreinkenmerken, expert judgement en bekende ecologische principes beoordeeld welke soorten aanwezig kunnen zijn.

Broedvogels met jaarrond beschermde nesten

De lijst met vogelsoorten waarvan de nesten het hele jaar door zijn beschermd is op 26 augustus 2009 gewijzigd. Dit betreft de nesten van Boomvalk, Buizerd, Gierzwaluw, Grote gele kwikstraat, Havik, Huismus, Kerkuil, Oehoe, Ooievaar, Ransuil, Roek, Slechtvalk, Sperwer, Steenuil, Wespandief en Zwarte wouw. Voor de andere soorten geldt dat de nesten jaarrond beschermd zijn als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Tijdens het veldonderzoek zijn geen nesten of geschikte broedplaatsen van vogels van deze lijst aangetroffen. Door het gebruik van een bepaald soort dakpannen (kruispannen) zijn ook geen nesten van Huismus te verwachten.

Algemene broedvogels

In de aanwezige groenstructuren broeden mogelijk algemene broedvogelsoorten als Merel, Tjiftjaf, Zwartkop, Heggenmus, Winterkoning en Roodborst. Bij de CV-ketel onder het verwoeste dak is een gebruikt nest van Houtduif of Turkse tortel aangetroffen.

Het is veelal niet mogelijk ontheffing te verkrijgen voor verbodsbepalingen die gelden voor broedvogels. Er mogen daarom geen activiteiten worden ondernomen op locaties waar nesten of andere vaste rust- of verblijfplaatsen van de vogels aanwezig zijn.

Werkzaamheden die broedbiotopen van vogels verstoren of beschadigen dienen buiten het broedseizoen van de aanwezige vogels te worden gestart. De broedperiode verschilt per soort en soms ook per jaar. In het kader van de Flora- en faunawet wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum. Voor de meeste soorten kan de periode tussen half maart en half juli worden aangehouden als broedseizoen. Voor Houtduif en Turkse tortel geldt echter dat ze respectievelijk tot half november en half december kunnen broeden.

3.7 Amfibieën

In het plangebied is een tuinvijver aanwezig, zodat mogelijk voortplanting van amfibieën te verwachten is. Het zal hier alleen om algemene en laag beschermde soorten als Bruine kikker, Gewone pad en Kleine watersalamander gaan (allen Ffwet tabel 1). In de strooisellaag onder de beplanting is bovendien geschikt overwinteringsbiotoop aanwezig voor deze soorten.

Voor soorten van tabel 1 geldt in deze situatie automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen van de Flora- en faunawet. Het nemen van vervolgstappen is hier niet aan de orde.

Geschikt leefgebied voor zwaardere beschermde soorten als Poelkikker, Heikikker, Rugstreeppad en Kamsalamander (allen Ffwet tabel 3) ontbreekt. Gezien bekende

verspreidingsgegevens (RAVON) worden deze soorten ook niet (overwinterend) verwacht in het plangebied.

3.8 Overige soorten

In de tuinvijver zijn met uitzondering van uitgezette siervissen geen beschermde vissoorten te verwachten. Gezien de terreingesteldheid van het onderzoeksgebied en bekende verspreidingsgegevens kan verder worden geconcludeerd dat er geen reptielen, beschermde dagvlinders, libellen, mieren, kevers en weekdieren aanwezig en te verwachten zijn. Eventuele vervolgstappen zijn niet aan de orde.

4 GERAADPLEEGDE BRONNEN

- Bekker J.P., P. Twisk en A. Diepenbeek (2010). Veldgids Europese zoogdieren. Uitgegeven door de KNNV en VZZ.
- Dienst Regelingen (2009a). Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.
- Dienst Regelingen (2009b). Aangepaste lijst jaar rond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep.
- Heusden W.R.M. van & S.J. Vreugdenhil (2008). Handreiking Flora- en faunawet. Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Concept, Versie 1.1. Dienst Landelijk Gebied, Ministerie van LNV.
- Lange R., R. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek (2003). Zoogdieren van West-Europa. Stichting Uitgeverij van de KNNV en VZZ i.s.m. Vereniging Natuurmonumenten, Utrecht.
- Limpens H., K. Mostert & W. Bongers (red.) (1997). Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Ministerie van LNV (2004). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van Rode Lijsten flora en fauna.
- Ministerie van LNV (2009). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.
- Ministerie van EL&I. Natura 2000-gebieden. (www.synbiosys.alterra.nl/natura2000)
- Nöllert A. & C. Nöllert (1992). Amfibieëngids van Europa.
- Provincie Overijssel (2009a). Kaartmachine behorend bij 'Omgevingsvisie Overijssel'. <http://gisopenbaar.overijssel.nl/website/omgevingsvisie/omgevingsvisie.html>
- Provincie Overijssel (2009b). Omgevingsvisie Overijssel; Visie en uitvoeringsprogramma voor de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving van de provincie Overijssel. Mei 2009, Provincie Overijssel.
- RAVON, Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland. (www.ravon.nl).
- SOVON Vogelonderzoek Nederland (2002). Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998 tot 2000. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Waarneming.nl (website met soortenwaarnemingen in Nederland).

BIJLAGEN

BIJLAGE I: WETTELIJK KADER

Flora- en faunawet

Inleiding

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Onder de Flora- en faunawet zijn ongeveer 500 soorten in Nederland aangewezen als beschermde dier- of plantensoort. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende plant- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn.

De Flora- en faunawet kent een groot aantal verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke ingrepen, plannen en projecten. Zo is het verboden beschermde inheemse planten te plukken of te beschadigen en geldt voor beschermde dieren een verbod op het doden, verwonden en opzettelijk verontrusten. Ook is het verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse dieren te beschadigen of te verstoren of eieren te rapen of te vernielen. De verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats zijn opgenomen in artikel 8. De verbodsbepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving zijn vermeld in artikel 9 tot en met 12.

Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken, met een ontheffing of vrijstelling. Het verlenen hiervan is de bevoegdheid van de minister van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I), of, in geval van beheer en schadebestrijding, van gedeputeerde staten van de provincies.

Beschermde dier- en plantensoorten

Beschermde inheemse planten- en diersoorten zijn bij algemene maatregel van bestuur aangewezen. Het zijn soorten die van nature in Nederland voorkomen en die in hun voortbestaan worden bedreigd of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd. Ook zijn soorten aangewezen die niet noodzakelijkerwijs in hun voortbestaan worden bedreigd, maar wel bescherming genieten ter voorkoming van overmatige benutting.

De volgende diersoorten zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet:

- 1) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *zoogdieren*, met uitzondering van gedomesticeerde dieren en met uitzondering van de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis;
- 2) Alle van nature op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie voorkomende soorten *vogels* met uitzondering van gedomesticeerde vogels;
- 3) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *amfibieën en reptielen*;
- 4) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *vissen*, met uitzondering van de soorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is;
- 5) Een aantal ongewervelden (o.a. *insecten, libellen en kevers*) die in hun voortbestaan bedreigd zijn of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd.

Er zijn drie beschermingsregimes van kracht, mede afhankelijk van de zeldzaamheid van de soort en de status in Europese richtlijnen. Van licht naar zwaar beschermd zijn de soorten opgenomen op Tabel 1, 2 of 3. Voor vogels gelden specifieke eisen, met name tijdens het broedseizoen. Bij ruimtelijke ingrepen geldt automatisch vrijstelling voor soorten van Tabel 1 waardoor de meeste aandacht gevraagd is voor soorten van Tabel 2/3 en voor vogels.

Wijze van toetsing

Door uitspraken van de Raad van State in het voorjaar van 2009 is de beoordeling aangepast bij ontheffingsaanvragen voor ruimtelijke ingrepen. Sinds 26 augustus van dat jaar werken we daardoor volgens een nieuw stroomschema (zie volgende pagina). Gaat u een ruimtelijke ingreep uitvoeren en zijn beschermde soorten aanwezig, dan zijn er vaak twee opties:

- 1) Voorkom overtreding van de Flora- en faunawet. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort. Het betreft de functies van het leefgebied die ervoor zorgen dat de soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld nesten, migratieroutes en foerageergebied. Als u deze veilig stelt door vooraf mitigerende maatregelen te treffen, heeft u mogelijk geen ontheffing meer nodig. Om zeker te zijn dat uw maatregelen voldoende zijn, kunt u ze vóór laten beoordelen door Dienst Regelingen. Als deze voldoende zijn krijgt u een beschikking met daarin de goedkeuring van uw maatregelen. De goedkeuring krijgt u in de vorm van een afwijzing van uw ontheffingsaanvraag. U heeft namelijk geen ontheffing nodig doordat u met uw maatregelen overtreding van de Flora- en faunawet voorkomt.

2) Kan de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort niet worden gegarandeerd door mitigerende maatregelen? Dan dient u een reguliere ontheffingsaanvraag in waarbij de onderstaande vragen gesteld worden:

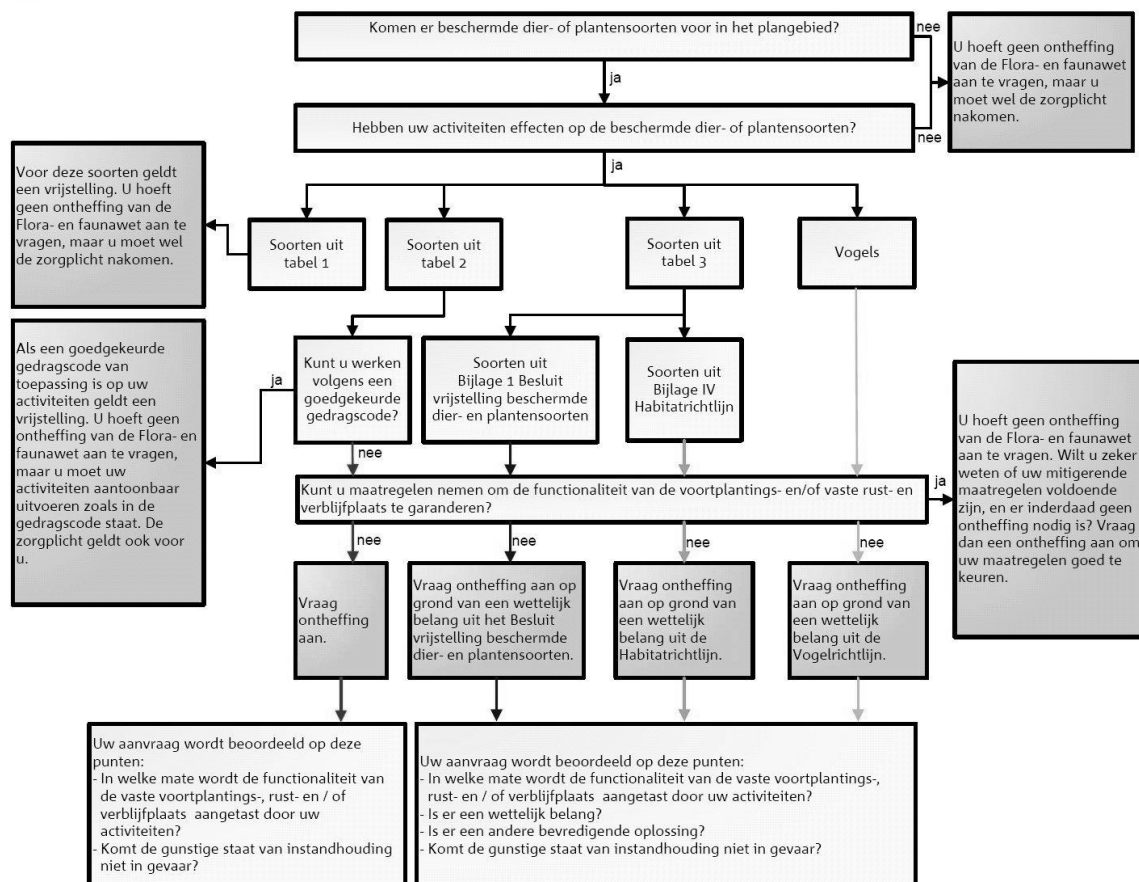
- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast?
- Is er een bij wet genoemd belang? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Is er een andere bevredigende oplossing? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Beoordeling Dienst Regelingen

Dienst Regelingen beoordeelt of het bij wet genoemd belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en). Voor Tabel 2-soorten gelden minder zware eisen en kan een door het ministerie goedgekeurde gedragscode ook uitkomst bieden. De gedragscode moet wel van toepassing zijn op uw activiteit en u moet kunnen aantonen dat u precies zo werkt als in de gedragscode staat. Voor Bijlage 1-soorten uit Tabel 3 krijgt u alleen ontheffing wanneer sprake is van een bij wet genoemd belang. Bij een ruimtelijke ingreep betreft het meestal één van de onderstaande vier belangen:

- Bescherming van flora en fauna (b)
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e)
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)

Voor vogels en soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een bij wet genoemd belang uit respectievelijk de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. In de praktijk zijn de mogelijkheden voor het verkrijgen van een ontheffing voor die soorten dan ook zeer beperkt, met name voor vogels³.

Toetsingschema Flora- en faunawet (Dienst Regelingen 2009a).

³ In de Vogelrichtlijn worden alleen de belangen b en d én de veiligheid van het luchtverkeer (belang c) genoemd;

Rode lijsten

Los van de Flora- en faunawet heeft de Minister van EL&I ter uitvoering van de bepalingen in artikelen 1 en 3 van het Verdrag van Bern een aantal Rode Lijsten voor bedreigde en kwetsbare soorten dieren en planten gepubliceerd (Ministerie van LNV 2004 en 2009). Voor soorten van de Rode Lijsten heeft de overheid zich verplicht onderzoek en werkzaamheden te bevorderen die nodig zijn voor bescherming en beheer. Het voorkomen van een soort op de Rode Lijst heeft geen wettelijke beschermingsstatus tot gevolg. Opname op de Rode Lijst zegt alleen iets over de zeldzaamheid en populatieontwikkelingen van de betreffende soorten.

Natuurbeschermingswet 1998

Op 1 oktober 2005 is de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 in werking getreden. De Natuurbeschermingswet heeft betrekking op Natura 2000 gebieden in Nederland en verankert een deel van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in de nationale wetgeving. Natura 2000 bestaat uit een netwerk van Europese natuurgebieden. Het vormt de basis van het Europese natuurbeleid. Natura 2000 is gericht op de instandhouding en ontwikkeling van soorten en ecosystemen die voor Europa belangrijk zijn.

Nederland regelt aan de hand van een vergunningenstelsel de zorgvuldige afweging rond projecten die gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden. Deze vergunningen worden verleend door de provincies of door de Minister van EL&I. Daarnaast stelt Nederland voor al haar Natura 2000-gebieden beheerplannen op waarin de te beschermen waarden, de zogeheten instandhoudingsdoelen, nader worden uitgewerkt in ruimte, tijd en omvang.

In deze samenvatting zijn alleen de meest relevante onderdelen van de wetgeving vereenvoudigd weergegeven. Aan deze tekst kunnen derhalve geen rechten worden ontleend. Voor meer achtergronden en de oorspronkelijke wetsteksten kunt u terecht op www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur. U kunt daar ook verleende ontheffingen inzien.